

quit, perfers hanc rixosam uxorem, nec domo ejicis? » cui Socrates: « Qui ovis vesci vult, glorientium gallinarum strepitu offendi non debet. Equidem sic domi patientiam disco, ut foris melius exercere queam. » Ita Laertius in ejus Vita, et A. Gellius, lib. I, cap. xvii. Decet igitur quemque tolerare incommoda, et in Domino gaudere, quo fiet ut leviora reddantur. Nam, ut ait Virgilius,

Quisque suos patitur manes.

Varro quoque in satyra Menippeæ, quam de offi-

cio mariti scripsit: « Vitium, inquit, uxoris aut tollendum, aut ferendum est. Qui tollit vitium, uxorem commodiorem prestat; qui fert, sese meliorem facit. »

Quicumque ergo elegisti uxorem, et rixosam experiris, mulierem cogita, Xantippam cogita: tu Socrates esto, imo Christus esto, cogita te habere domesticum patientiæ exercitium, ut discas alia quevis facilius perferre et superare. Multi cruces foris quaerunt, tu domi habes, illa te docebit patientiam: patientia autem opus perfectum habet, ut ait S. Jacobus.

CAPUT SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, jubet ut filii parentibus, servi dominis sincere et ex animo obediant, ac vicissim parentes filiis, ac domini servis, non minaces, sed benevoli sint, debitamque curam præstent.

Secundo, vers. 11, ostendit quanta nobis sit lucta cum demonibus, sed contra eos arma et panopliam militis Christiani assignat: Balteus, inquit, sit veritas, lorica sit justitia, calceus sit preparatio Evangelii pacis, scutum sit fides, galea sit salus, sive spes salutis, gladius sit verbum Dei.

Tertio, vers. 18, ad assiduum orationem cohortatur, utque sibi libertatem et animos evangelizandi orando impetrent.

Denique, vers. 21, mittit Tychicum, qui Ephesus nuntiet statum suorum vinculorum, eisque pacem et gratiam apprecetur.

1. Filii, obedite parentibus vestris in Domino: hoc enim justum est. 2. Honora patrem tuum, et matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione: 3. ut bene sit tibi, et sis longævus super terram. 4. Et vos, patres, nolite ad iracundiam provocare filios vestros: sed educate illos in disciplina et correptione Domini. 5. Servi, obedite dominis carnalibus cum timore et tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo: 6. non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo, 7. cum bona voluntate servientes, sicut Domino, et non hominibus: 8. scientes quoniam unusquisque quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet a Domino, sive servus, sive liber. 9. Et vos, domini, eadem facite illis, remittentes minas: scientes quia et illorum et vester Dominus est in caelis, et personarum acceptio non est apud eum. 10. De caetero, fratres, confortamini in Domino, et in potentia virtutis ejus. 11. Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli. 12. Quoniam non est nobis collectatio adversus carnem et sanguinem: sed adversus principes, et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitia, in caelestibus. 13. Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, et in omnibus perfecti stare. 14. State ergo succincti lumbos vestros in veritate, et induti loriceam justitiæ, 15. et calceati pedes in preparatione Evangelii pacis: 16. in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi inimici nostri extinguere: 17. et galeam salutis assumite, et gladium spiritus (quod est verbum Dei), 18. per omnem orationem et obsecrationem orantes omni tempore in spiritu: et in ipso vigilantes in omni instantia et obsecratione pro omnibus sanctis, 19. et pro me, ut detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia, notum facere mysterium Evangelii: 20. pro quo legatione fungor in catena, ita ut in ipso audeam, prout oportet me, loqui. 21. Ut autem et vos sciatis quæ circa me sunt, quid agam: omnia vobis

nota faciet Tychicus, charissimus frater, et fidelis minister in Domino: 22. quem misi ad vos in hoc ipsum, ut cognoscatis quæ circa nos sunt, et consoletur corda vestra. 23. Pax fratribus, et charitas cum fide a Deo Patre, et Domino Jesu Christo. 24. Gratia cum omnibus, qui diligunt Dominum nostrum Jesum Christum in incorruptione. Amen.

1. FILII, OBEDITE PARENTIBUS VESTRIS IN DOMINO. — S. Hieronymus: « in Domino ait referri posse primo, ad parentibus, q. d. Parentibus, qui vos in Domino, id est in Christo, genuerunt, puta Apostolis et similibus, obedite. Secundo, posse referri ad obedite, q. d. Obedite parentibus carnalibus, sed « in Domino, » id est, secundum Domini legem et præceptum, si videlicet præcipiant non impia et deformia, sed conformia legi, pietati et cultui Domini: tunc enim in Domino præcipiunt; alias non in Domino, sed contra Dominum in diabolo præcipiunt, ac consequenter tunc eis non est obediendum.

Rursum, « obedite in Domino, » id est, Domini amore et reverentia (vide *Can. 23*), qui dixit et præcepit: « Honora patrem et matrem, » voluitque in patre et matre nos considerare, colere et revereri Patrem caelestem et æternum, cujus imaginem et personam nobis representant pater et mater. Hic secundus sensus genuinus est: agit enim Apostolus de parentibus non spiritualibus, sed naturalibus, qui secundum carnem nos genuerunt.

Ubi nota: Capite præced. generale tulit legem et sententiam: « Subjecti, inquit, invicem in timore Christi; » illam deinde per tres subjectiois species expliat. Prima species est, subjectio illa qua uxor subjecti debet marito: de hac agit cap. præced., vers. 22. Secunda species est, subjectio qua filii obedire debent parentibus: de ea hic agit. Tertia est, subjectio qua servi dominis suis adstringuntur, de qua agit inferius, vers. 5.

2. HONORA PATREM TUUM, ET MATREM TUAM, QUOD EST MANDATUM PRIMUM IN PROMISSIONE. — Nota: Sub honore Scriptura primo reverentiam; secundo, amorem; tertio, obedientiam; quarto, alimoniam et sustentationem, omniaque dona et munera accipit. De his enim hoc præceptum intelligit Christus *Matth. xv, 6*, ut ibi annotavit Hieronymus. Sic Paulus, *1 Timoth. v, 3*: « Viduas, inquit, honora, » id est honorem eis defer, easque sustenta; et vers. 17: « Qui bene præsent præbyteri, duplii honore, » id est multo et præviduis caeterisque abundantiori honore, id est subsidio sustentationis, « digni habeantur. » Unde ibidem explians hunc honorem subdit: « Dicit enim Scriptura: Non alligabis os bovi trituranti; et: Dignus est operarius mercede sua. »

Nota: Quartum hoc decalogi præceptum, « Honora patrem et matrem, » dicitur « primum in promissione, » id est cum promissione: quia primum est inter decalogi præcepta quod adjunctum habet promissionem longævitæ (1). Sic

enim dicitur *Ezodi xx, 12*: « Honora patrem tuum et matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi » (terram Chanaan intellige, ad quam, o Israel, jam te induco). Utrumque, scilicet tam præceptum honorandi, quam promissionem longævitatis, citat hic Apostolus.

Nota: Hæc promissio æqua est et congrua. Æquum enim et congruum est ut filii, qui suis parentibus grati sunt de accepta vita, illos honorando, longæ vitæ ab eis acceptæ conservationem obtineant. Hoc enim meretur eorum honor et gratitudo, ut pulchre docet S. Thomas in *Opusculis*, opus. 4: Filii, inquit, obtinent vitam a parentibus, sicut milites obtinent feudum a rege. Sicut ergo merentur hi ejus conservationem, quandoque homagium præstant regi; ita et filii merentur vitæ conservationem, quandoque parentibus honorant: contra sicut milites rebelles spoliantur feudo, ita et filii rebelles vita. Adde: hæc promissio apte proponitur filiis adolescentibus: hi enim præ cæteris optant diu ac suaviter vivere.

Dices: Subinde contingit filios morigeros brevis esse vitæ. Respondet Abulensis in dictum cap. *xx Ezodi*: Filius, inquit, qui honorat parentes, licet cito moriatur, diu tamen vixit. Nam tempus est mensura non otii, sed operis, et actionum non malarum, sed bonarum. Unde *Sap. iv, 13*, de tali dicitur: « Consummatus in brevi explevit tempora multa. » Sed mysticus est hic sensus.

Dico ergo, notandum esse canonem hunc Scripturæ, quem alibi dat S. Hieronymus. Deus in Scripturis promittens bona presentia, carnalia et temporalia, si ea non præstet, dat pro eis longe majora, scilicet spiritualia, caelestia et æterna. Sic *Psal. xxxvi, 25*, dicitur: « Non vidi justum derelictum, nec semen ejus querens panem, » et tamen constat Lazarum mendicem justum, et multos Martyres aliosque Sanctos fame in carceribus, similique inopia et miseriis perisse; sed tunc pro pane corporali Deus dedit illis panem spiritalem et caelestem, scilicet longe majus bonum patientiæ, et lauream martyrii. Sicut si tibi promittam unum aureum, et pro eo non aureum, sed equum dem, abunde promissis satisfeci, imo plus deti quam promisi. Adde, non esse absolutam hæc promissionem longævitatis, sed tantum Deum filiis morigeris ejus dare spem; hanc enim significat voeula ut, q. d. Si honores patrem, est quod spes longævitatem, tam enim honorem non quidem

significat primum præceptum, unum e præcipuis, vel ad fructum vel ad necessitatem observandi.

(1) Aliis mandatum primum videtur late dictum, et

Quarta
per hoc
lum ha-
bet pro-
missio-
nem lon-
gæ vitæ
cur?

Quoniam
veritas
tur hæc
promis-
sio?

obligatur, sed tamen provocatur Deus, ad dan- dam vitam longam, copiosam et felicem filiis, qui hoc honore parentes prosequuntur.

Obicit secundo, S. Hieronymus, etiam primo precepto adjunctam esse promissionem; ait enim: «Ego sum Dominus Deus tuus, fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam et quartam generationem eorum qui oderunt me: et faciens misericordiam in millia his qui diligunt me et custodiunt precepta mea.» Ergo quantum hoc preceptum, «Honora patrem,» etc., non est primum, sed secundum in promissione.

Respondent aliqui, esse primum non absolute, sed in secunda tabula. Secundo, S. Hieronymus respondet, primum mandatum hic vocari totum decalogum: quod hic primo datus sit Hebraeis post egressum ex Aegypto, ceteris vero leges judiciales et ceremoniales datae sint posterius.

Primo precepto additur promissio generalem, quarto specialis.

Verum respondeo tertio, simpliciter et planius, quarto precepto, «Honora patrem,» primum addi promissionem propriam et specialem longevitatis; primo vero precepto non addi promissionem specialem, sed tantum communem tam comminationem quam promissionem, qua Deus sicut se misericordem fore in genere promittit omnibus qui servant non primum hocce, sed cuncta ejus precepta, ita se ultimum in genere eos qui illa violaverunt, comminatur.

Addit quarto, Chrysostomus et Theophylactus aliis preceptis non addi promissionem, quia sunt negativa, scilicet: «Non adorabis deos alienos: Non occides: Non mechaberis, etc. ; » quarto vero eandem addi, quia est affirmativum. Qui enim a vestris abstinet, ponam quidem effugit, sed nihil premii promeretur; qui vero honorat parentes, bene facit et operatur: illi ergo debetur et promittitur merces. Verum hoc non videtur solide dici. Primo, nam et tertium preceptum, scilicet, «Memento ut diem sabbati sanctifices,» est affirmativum (et qui hoc implet, aliquid boni facit), et tamen nullam habet adjunctam premii promissionem. Secundo, sub negativis intelliguntur affirmativa. Preceptum enim, quod vetat deos alienos colere, praecipit Deum verum colere; preceptum, quod vetat furtum, praecipit cuique reddere quod suum est, et ita de aliis.

Vers. 3. Qui parentibus non obediunt, etiam liberos habeant inobedientes et immorigeros. Unde et Pittacus Mityleneus dicere solebat: «Qualia tu contuleris in parentes, talia prorsus a tuis liberis exspecta, ut bene vel male habeatis.»

Vers. 4. Patres, nolite ad inancundiam provocare filios vestros, — ut scilicet vestra duritie, asperitate, nimis verberibus aut laboribus filios vestros oneratis et irritetis.

SED EDUCATE ILLOS IN DISCIPLINA. — Graecum cum instructionem et doctrinam, ut explicat Hieronymus et Chrysostomus, quam castiga-

tionem significat. Utrumque pater debet prestare filio, et utrumque significat vox disciplina.

ET CORREPTIONE DOMINI. — Graece *rebukia*, quod Hieronymus vertit, in *admonitione*; Vatablus et alii, in *correctione*, qua scilicet admonens, docens, corripiens, in animo illum quem monet, ponit et ingerit quid factum oporteat, aut oportuerit. Hoc enim est *rebukia*, id est ad verbum, in anima positio, puta instructio, qua in anima alterius ponitur et imprimitur, q. d. Vos, o patres, educate filios in doctrina Christi, date eis Christiane mori- ta, quibus modum bene et christiane vivendi *rebukiant*.

Chi nota: Maximus thesaurus quem parentes filiis relinquunt, est bona educatio. Haec enim caetera illis dabit, opes, sapientiam, virtutem, honestam vitam presentem et aeternam. Ad educationem enim pendit tota vita hominis, imo salus et beatitudo aeterna. Jam multi parum de educatione solliciti, tantum proles ditare et ad honores provehere salagunt: et quid faciunt, nisi ut eis arma parent, quibus in suum exitium utantur?

3. SERVI, OBEDETE DOMINIS CAERUALIBUS, — id est temporalibus et mundanis: hos enim opponit dominis spiritalibus, puta Apostolis, Episcopis, Pastoribus. Sic saepe Apostolus sapientiam vel prudentiam carnis vocat sapientiam et prudentiam mundi et mundanam, ut dixi I Cor. x, vers. 3 et 4.

Notat S. Hieronymus, sub initia fidei Christianae, multos, cum audirent se vocari ad libertatem Christianam, putasse per eam se solvi a vinculo servitutis, uti nostro hoc saeculo putarunt rustici illi in Germania, quos tam in suam quam dominorum perniciem ad rebellionem accendit et armavit Lutherus, ita ut ex eis cesa sint centum millia. Unde contra hunc errorem illi sancit Concilium Gangrense, *canone 3*: «Si quis servum divini cultus aut aliquo religionis praetextu doceat contemnere dominum, et recedere a servitute, non autem in bona voluntate et omni honore servire dominis suis, anathema esto.» Imo putabant aliqui per christianismum sese solvi a vinculo conjugii cum Gentilibus inhi: unde sicut hos redarguit et instruit I Cor. vii, ita priores hie docet ne contempnant dominos, licet Gentiles, sed eis obediant, nisi contraria Deo et Christo praecipiant. Unde addit:

OBEDETE CUM TIMORE ET TREMORE, — q. d. Non tantum obedite, sed et timeite et reverentem dominos vestros; imo ad eorum jussu ac vocem tremite. Hoc enim servitibus conditio exigit: hincque dominorum timor et tremor decet servos. Postest secundo, timor et tremor Christi intellegi, q. d. Obedite dominis timentes et trementes Christum iudicem, qui in iudicio huius obedientiae a vobis rationem exiget. Unde Coloss. iii. 22, videtur hunc timorem et tremorem explicare, dicens: «Timentes Deum.» Prior sensus simplicior et naturalior est; posterior plenior et perfectior est,

Instru- tionem et casti- gationem carnis rebukiant alia.

Servi non solvuntur a domini- orum iure per liberta- tem Christiana-

magisque Christianos decet, nimirum ut non tam naturali et servili dominorum, quam spiritali et sancto Christi timore dominis suis obediant. Unde sequitur:

IN SIMPLICITATE CORDIS VESTRI. — Id est simplici- ter, ingenue, candido, non fidei, non fraudulenter, non ad oculum, ut sequitur. Hisce enim opponi simplicitatem.

SICUT CHRISTO. — Refer ad *obedite, q. d. Obedite dominis vestris, sicut Christo, cujus personam et auctoritatem et dominium ipsi vobis representant.*

6. NON AD OCULUM SERVIENTES (graeco una vox id pulchrius et significantius dicitur: *μη κατ' ὄφθαλμους*, q. d. Non ad oculi servitium) QUASI HOMINIBUS PLACENTES. — Graeco rursum est una vox significantior *ἵνα ἀδοξασθῆτε; ἀδοξασθῆτε* significat studium placendi hominibus, eorumque favorem sibi conciliandi.

SED UT SERVI CHRISTI. — Repete *servientes, q. d. Servite dominis, non ut hominum servi ad oculum, non ad accipium favoris herilis, sed sincere, fideliter et ex animo, quasi servi Christi, ut Christo placeatis. Christus enim vult vos dominis vestris servire: unde cum dominis servitis, Christo servitis. Hinc explicans subdit:*

FACIENTES VOLUNTATEM DEI EX ANIMO. — q. d. Servite non coacte, non fidei, sed ex animo, quia haec est voluntas Christi et Dei. Secundo, «ut servi Christi,» id est, ut servi Christiani, q. d. Servite non ut hominum servi ad oculum et specieem externam; sed servite tanquam Christiani, ut vestri domini Gentiles videant Christianos servos sincerius et fidelius servare Gentilibus, itaque alli- ciantur ad Christum et christianismum. Fides enim corrigit naturam et conditionem servilem, quam ita describit Plato, dialogo 8 *De Legibus*: «Nihil, inquit, in animo serviente integrum est, nec quidquam servorum generi est credendum, quod et sapientissimus Poeta testatur cum sic ait: Dimidium mentis Jupiter illis auferit qui servituti subjecti sunt, » quales jam in India multos barbaros experimur. Per fidem vero fit id quod ibidem addit Plato: «Multi, ait, jam servi sunt meliores ad omnem virtutem fratribus et filiis, qui domos, et rem dominorum omnem, ipsosque dominos servant.»

7. CUM BONA VOLUNTATE (ἢ κατ' ἐὼς, id est, cum benevolentia, benevole, amice, non gravatim, non morose, non coacte) SERVIENTES SICUT DOMINO, ET NOS SICUT HOMINIBUS, — eo sensu quo paulo ante explicui. Scilicet vult Apostolus ut Christi Domini, a quo mercedem accipient, amore, reverentia et obedientia servus servat domino, etiam moroso, crudeli ac tyranno, feratque ejus tyrannidem, ne quod offendiculum ponat Evangelio.

Nota: Apostolus non tam de servit et ancillis loquitur, quales jam sunt apud Christianos, quam de servis Gentilium, id est mancipiis, quales tunc multi erant, qui cum dominis, vel sine illi soli

Fides corrigit naturam et condi- tionem servilem.

ad Christum convertebantur: hi enim in Jure proprie vocantur servi, et his opponit Apostolus vers. seq. liberos: nostri non servi vocantur, sed mercenarii. Unde jam servitilia mancipiorum fore apud Christianos exolevit. Ecclesia enim, qua omnes vocat ad libertatem Christianam, omnesque suos filios vult inivocem esse fratres, hanc servitutum sensum sustulit, ne unus frater, id est Christianus, alteri serviat quasi mancipium: hoc enim indecens est.

Qualis debeat esse servus significat votus emblema, quo servus pingitur pileatus rubro pileo, eleganti interula vestitus, aures habens asininas, cervinos pedes, dextram tenens erectam et in palmam explicatam. Pileus significat libero et liberali eum debere esse ingenio. Interula designat eum assidue operi et labori intentum esse. Auriculae asinae innuunt eum multa etiam dura patienter audire. Cervini pedes notant celeritatem in exequendis mandatis. Dextra erecta index est fidelitatis in tractandis rebus et negotiis heri: haec enim praecipua est servi et servae dos. Unde Laccena, ut refert Plutarchus, interrogata quid sciret, respondit, Fidelis esse. Harum virtutum servus egregium exemplum dederunt Joseph patriarcha in servum venditus, Gen. xxxvii et xxxix; et S. Paulinus, Nole Episcopus, qui pro filio vidue redimendo semetipsum in servitum tradidit Wandalis, suaque fidelitate, diligentia, mansuetudine, prudentia ac sanctimita tam sibi, quam suis civibus omnibus libertatem impetravit.

9. ET VOS, DOMINI, EADEM FACITE ILLIS (q. d. Vos, domini, servis exhibete similem humanitatem, benivolentiam, amorem, sinceritatem, fidelitatem, qualem servi meo jussu vobis exhibent), REPONENTES MINAS (ne sitis in servos imperiosi et minaces), SCIENTES QUIA ET ILLORUM, ET VESTER DOMINUS EST IN CORDE: ET PERSONARUM ACCEPTIO NON EST APUD EUM. — Premit Apostolus fastum dominorum, q. d. Nolite superbire et impetiose in servos agere, o domini: quia servorum vestrorum fratres estis, et communi Deo ac Domino servitis. Mementote vos pariter esse servos Domini caelestis, qui a vobis rationem domini vestri et tyrannidis in servos severam exiget, et italem se vobis exhibebit, quales vos servis exhibuistis. Non enim servitium personam hominis, an quis servus sit, an dominus; sed quemque sive servus sit, sive dominus, pro bonis operibus praemiabitur, pro malis puniet, gehennaeque et ergastulo infernali addocet. Sic servos benignos esse tractandos ab heris docet Macrobius, lib. I *Saturnae*, cap. xi, idque ex ipso jure natura, quippe cum ex eisdem elementis consistit utriusque, et servitus non naturae, sed fortune sit conditio. «Hinc nostri majores, inquit, omnem dominis invidiam, omnem servis contumeliam detrahentes, dominum patremfamilias, servos familiares appellaverunt. Colant ergo te potius

Servitium creditur esse mancipiorum apud Christianos jam exolevit.

Qualis debeat esse servus, doctus pileato emblema.

Talis Joseph et S. Pauli.

Vers. 9.

Premittit ab Apostolo fastum dominorum, dicitur de malis servis.

Servi ab heri hanc tracta- di. tui quam timeant. » Pari modo ex nomine patrisfamilias, servos quasi filios et fratres vocatos esse docet S. Augustinus, lib. XVII De Civit., cap. XVI. Vide dicta Levit. xxv, 43.

Quocirca idem Augustinus in *Serm. ant.*, num. 463, docet dominatum apud Christianos, potius esse obsequium quam imperium. « In Domino, ait, juste viventes ex fide, et ab illa adhuc civitate peregrinantes, etiam qui imperant serviunt eis, quibus videntur imperare : quia non dominandi cupiditate imperant, sed officio consulendi ; nec principandi superbia, sed providendi beneficio. »

40. DE CETERO, FRATRES, CONFORTAMINI IN DOMINO, ET IN POTENTIA VIRTUTIS EJUS, — *q. d.* Tandem ut finiam hanc epistolam, o Ephesii Christiani, sumite vires et animos contra omnes diaboli, carnis et mundi tentationes, roborate et confortate vos « in Domino, » id est, in Domini nostri Jesu Christi fide, spe, gratia, ope et auxilio. Si enim Christus pro nobis, quis contra nos? Nota: Pro *in potentia virtutis ejus*, græce est, *ἐν τῇ ἀρετῇ τοῦ κυρίου ἡμῶν*, id est, *in potentia roboris vel fortitudinis ejus*, id est, in potentia forti et robusta Christi Domini, *q. d.* Christus Dominus sua forti et robusta ope et gratia adest nobis, ergo animos, robor et vires capiamus. Tali enim duce et propagatore vincemus omnia ardua, omnia hostium tentamenta.

41. INDUITE VOS ARMATURAM DEI. — Græce *ἐνδύσατε*, id est, plenam et omnem armaturam, quæ militis a capite ad talos se armant et communiunt. Vere S. Bernardus, *serm. 3 in Dedicat. Ecclesie* : « Induite, ait, vos armaturam Dei, non modo ad resistendum, sed ad impugnandum quoque et expugnandum viriliter inimicum. Quid enim putamus, fratres? Gravis equidem nobis est inimici tentatio, sed longe gravior illi oratio nostra. Lædit nos iniquitas ejus atque versutia, sed multo amplius nostra eum simplicitas et miseria torquet. Humilitatem nostram non sustinet, uritur charitate nostra, mansuetudine et obedientia cruciatur. »

UT POSSITIS STARE ADVERSUS INSIDIAS DIABOLI. — Pro *insidias* græce est *ἀσπίδες*, quod Hieronymus vertit, *versutias*; Vatablus, *insidiosos congressus et assultus*; Noster, cap. iv, vers. 14, vertit, *circumventionem*, quæ scilicet hostis ex latere et insidiis subito erumpit, nosque adoritur et circumvenit.

Nota: Cum rari sint homines prudentes simul et fortes, quia, ut docet Aristoteles, *sect. xiv, problem. 8*, prudentia consistit in frigore, animositas et fortitudo in calore (hinc nemo prudens simul et audax), in duce belli potior et magis optanda est prudentia et calliditas, quam fortitudo. « *dux belli*, inquit Vegetius, callidior sit quam audacior. » Talem hic diabolum depingit Apostolus. Callidissimum ergo habemus hostem diabolum, in quem omnes animi sensus, oculos ac

nervos intendere debemus, ne incautos nos adoriatur, feriat et supplantet.

Calliditas hæc diaboli *prima*, patet in eo quod, ut ait Hieronymus, loca minime minuta observet, ut per ea irrepat ad arcem cordis et anime, v. g. qui non custodiunt oculos et aures suas, iis species mulierum, verba lasciva ingerit, quibus phantasiam et voluntatem in libidinem allicit. *Secundo*, ut Chrysostomus, nunquam aperta peccata homini objicit, sed ambagibus utitur; et non irrupit subito, sed sensim irrepit, et in anime familiaritatem insinuat, penitus tandem immergit. Ad hæc, vitia specie ac nomine virtutum colorat. Sic ebrietatem proponit et vocat hilaritatem, obscenos vocat lepidos, superbas vocat amoscos. Rursum, hamo peccati escam voluptatis obtendit, ut dum voluptatem gustat et haurit, peccati aculeum indnas. Adhæc, sensus a miroribus ad majora sollicitat; insuper scrutatur quæ infirmitate, quo vitio, qua proclivitate quisque laboret, et per illam eum aggreditur. Hinc superbum non tentat libidine, sed honoribus; gulosum non honoribus, sed deliciis; avarum non deliciis, sed pecuniis et usuris. Docet id S. Leo, *serm. 7 De Natali Domini* : « Novit, inquit (diabolus), cui adhibeat æstus cupiditatis, cui illecebras gula ingerat, cui apponat incitamenta luxurie, cui infundat virus invidiæ; novit quem mœre conturbet, quem gaudia fallat, quem metu opprimat, quem admiratione seducat. Omnium discenti consuetudines, ventilat curas, scrutatur affectus, et ibi causas querit nocendi, ubicumque viderit studiosus occupari. »

Audi S. Antonium oculatum testem et athletam invictum, qui omnes diaboli artes et insidias expertus, eas fratribus sagaciter et sapienter detegit, modumque vincendi demonstrat, ita dicens apud S. Athanasium in *Vita S. Antonii* : « Hostile illis (demonibus) contra omnes Christianos, maxime vero contra monachos et virgines Christi, odium est. Eorum semitis laqueos tendunt, eorum mentes impiis et obscenis cogitationibus nituntur evertere; sed nihil nobis in hoc terroris incutunt : fidelium enim orationibus atque jejuniis ad Dominum statim corrumpunt. Nec tamen si paululum cessaverint, prorsus plenam petitis esse victoriam. Solent saucii gravius assurgere, et multa arte pugnandi, cum cogitatione nihil egerint, pavorebus terrent. » Deinde docet demones excitare dormientes ad orandum, ut somnum capiti et corpori necessarium eripiant. Rursum recens conversis ingerere pristina peccata, eosque excitare ad nimia jejunia, vigiliis et penitentias, quibus corpus et animus enervent, ut vite sanctæ asperitate, difficultate et tedio victi resiliant, et ad pristinam vitæ licentiam redeant. Subditque plane spernendas esse eorum suggestiones, oratione quæ ac versu aliquo psalmi rei suggestæ contrario elidendas. « Christus, ait, tanquam Dominum demonibus silentium imperavit : ut nos diaboli

Calph. us diabo- li occu- tit in tribus.

Modus vincendi artes diaboli ex preceptis D. Antonii magni.

Quales reperimus nos demones tales nos habere se gerant.

nihil credamus, et vincamus. Si orare compellunt, si jejunia suadent, non ex eorum nos monitis, sed ex nostra consuetudine id agamus. Denique etiam irruentes mortem nobis intentare videantur, videndi potius sunt quam timendi : quia cum sint debiles, minantur cuncta, nec faciunt. »

Et infra, arma contra eorum insidias suggerens : « Magna, inquit, dilectissimi, adversum demones arma sunt, vita sincera, et infemerata ad Deum fides. Credite mihi experto : pertimescit Satanas recte viventium vigiliis, orationes, jejunia, mansuetudinem, voluntariam pauperatem, vanæ gloriæ contemptum, humilitatem, misericordiam, iræ continentiam, et præcipue purum cor erga Christi amorem. Novit terrimus coluber ex præcepto Domini sub justorum se jacere vestigiis, qui ait : Ecce dedi vobis potestatem calcare super serpentes et scorpiones, et super omnem virtutem inimici. » Deinde particulares suos cum demonibus conflictus et victorias enarrat fise S. Antonius. Et tandem singulos ad alacriter cum demonibus certandum exhortando, ita concludit : « Jam curæ Christianorum et monachorum sit, ne per eorum inertiam vires demonibus præbeant. Nam quales nos et nostras repererint cogitationes, tales se nobis præstare conserverunt. Et quod in pectoribus male mentis et pavoris semen invenerint, quasi latrones qui deserta obtinent loca, ceptos cumulant timores, et crudeliter imminentes infelicem puniunt animam. Si autem alacres fuerimus in Domino, et futurorum bonorum cupido non succederit, si semper omnia manibus Dei committamus, nullus dæmonum ad expugnandum valebit accedere : magis enim cum munita in Christo corda conspexerint, confusi revertentur. Ita et Job firmatum in Domino diabolus refugit, et infelicissimum Judam exoliatum fide, vinculis captivitatis innoxit. Una est ergo ratio vincendi inimicum, lætitia spiritualis, et anime Domini semper cogitantis jugis recordatio, quæ dæmonum ludos quasi fumum expellens persequatur adversarios, potius quam timebit. » Hæcenus S. Antonius, cujus verba mirifice hunc Pauli locum illustrent, et magnam nos docent prudentiam spiritualem, ut sciamus demonis artes et insidias, modumque eas superandi.

12. QUONIAM NON EST NOBIS COLLUCTATIO (græce *μάχη*, id est *lucta*) ADVERSUS CARNEM ET SANGUINEM, SED ADVERSUS PRINCIPES ET POTESTATES, ADVERSUS MUNDI RECTORES TENEBRARUM HABUM, CONTRA SPIRITUALIA INEQUITIA, qui carne et sanguine constant; sed contra demones, qui sunt subtilissimi, nequissimi et robustissimi spiritus, eosque non unum aut vulgares, sed plures, et quidem principes, potestates, et mundi rectores, nobis est duellum et pugna.

Nota primo : Per « carnem et sanguinem, »

XVII.

S. Hieronymus et alii accipiunt libidinem, vitia et tentationes, quas caro suggerit, *q. d.* Hæc vitia carnis non tam caro quam demon per carnem suggerit et excitat. « Sunt enim, inquit Hieronymus in *Osee iv*, quidam demones amoribus et amatoriis canticis servientes, ut Propheta quoque commemorat dicens : Spiritu fornicationis seducti sunt. Nam et barbara quedam nomina eorum esse dicuntur, ut sæpe confessi sunt hi, quos vere vulgus maleficos vocat; et incantationes, et preces, et colores varii, et diversa vel metallorum genera, vel ciborum, ad quæ invocati assistere demones, et infelices animas capere memorantur. Alii vero iracundias et furores, et bella committere; alii præesse inimicitiis, et inter homines odia concitare. Quia vultu ergo, aiunt, Apostolus nos docere, non ex natura corporis, et de materia carnis et sanguinis hæc vitiorum genera procreari, sed instinctu dæmonum, propterea ait : Non est nobis colluctatio adversum sanguinem et carnem, sed adversus principatus et potestates, et reliqua. » Hæc Hieronymus, non tam ex sua quam Origenis (qui ita sentit et docet in *Josue*, cap. xi) sententia. Fuit enim Origenis, Cassiani, *Collat. 7*, et aliorum veterum hæc opinio, singulis vitis suos præsidere demones. Alios enim nos incitare ad gulam, alios ad fastum, alios ad iram, etc., indeque vocari spiritum superbæ, spiritum invidiæ, spiritum luxuriæ : unde et mammonam a Christo vocari eum, qui præsit avaritiæ, sive cupiditati pecuniarum, *Math. vi*, cum dicit : « Non potestis Deo servire et mammonæ. » Sed, ut dixi, opinio hæc est aliorum in specie probabilis, non autem certa demonstratio.

Secundo et melius, idem Hieronymus, Theophylactus, Vatablus et alii, per « carnem et sanguinem » accipiunt homines carne et sanguine constantes : hos enim opponit demonibus, qui sunt spiritus, *q. d.* Paulus, induendum esse panopliam contra insidias diaboli : quia hic hostis noster non est corporeus, carnis, visibilis; sed est incorporeus, invisibilis et subtilissimus spiritus. Quare licet aliqui intelligant vocem exceptivam, *tantum*, sicut explicent : non est, supple *tantum*, nobis colluctatio contra carnem, sed etiam contra mundi rectores; vel, exigua et quasi nulla est ea colluctatio quam cum carne gerimus, si conferatur cum ea, qua contra mundi rectores demones confingimus : tamen vocem aliquam exceptivam, vel comparativam hic supplere non est opus, quia, ut dixi, agit de bella et lucta non quavis, sed ea, quæ nobis est contra diabolum, ut præcessit. Hæc enim prima, gravissima, difficillima et periculosissima nobis est lucta, in qua non contra carnosos hostes, sed contra spiritus, id est demones, depugnamus.

Addit S. Hieronymus Paulum alludere ad vetera Judicium cum aliis gentibus prelia, *q. d.* « O Ephesi, que de preliis Israelis adversum *Egyp-*

Per eam de sanguine bellum præmo, illud et tentationes carnis.

Secundo, homines carnis et sanguine constantes.

fios, Idumeos, Ammonitas legitis, scripta sunt propter nos, ut intelligamus ex illis, nobis non esse pugnam adversum carnem et sanguinem, sed adversum spirituales quasdam et invisibiles potestates. »

Nota secundo, demones alios esse Principes, alios esse Potestates. Principes sunt, qui fuerunt in ordine angelorum, qui dicitur Principatus; Potestates dicuntur, qui fuerunt in ordine angelorum, qui dicitur Potestates.

Ubi advertere cum S. Hieronymo, demones post lapsum, eundem ordinem hierarchicum quem habuerunt in celo, etiamnum conservare: ut alii presint, alii subsint; alii sint Principes, alii Potestates: ut per hanc subordinationem valentiores sint ad nocendum hominibus. Sicut milites tumultuarii dum rebellant, suum creant ducem, quem Electum vocant, suosque sub eo capitaneos et tribunos, ut suam rebellionem stabiliant, que in ataxia et acephalia stare non potest.

Unde sequitur primo, non tantum ex Angelis et Archangelis, sed etiam ex superioribus ordinibus, puta Principatibus et Potestatibus, aliquos cecidisse, factosque esse demones. Imo probabile est, similiter ex singulis ordinibus aliquos cecidisse, cum omnium caput Lucifer ceciderit.

Sequitur secundo, demones etiamnum inter se hunc ordinem servare, ut Lucifer omnibus, alii superiorum ordinum suis inferioribus presint: quia naturali scientia et nequitia iis prevalent, idque ut bellum nocentius hominibus inferant. Omne enim bellum, si desit ordo, imbelles esse sciunt. Finita vero Ecclesia militante et bello hoc, cessabit hic demonum ordo, utpote fine sublato, ob quem in hunc ordinem conjurant, ut innuit Apostolus, I Cor. xv, 24. Ita Chrysostomus, Molina et Scholasticus, I part., Quest. CLX.

Nota tertio, demones dici κορυφαίους, id est mundi rectores; Tertullianus, lib. V Contra Marcionem, veriti, mundi tenentes; Hilarius in Psalmos, mundi potentes; Vatablus, proprie, mundi dominos, et forte intelligit Apostolus Dominationes, qui est primus ordo angelorum secundae hierarchie. Hi enim summum in res mundanas obtinent dominium et imperium. Sicut enim Principes et Potestates sunt ordines angelorum: ita videntur et mundi rectores, sive mundi domini esse ordo, qui dicitur Dominationes. Et sicut alii ex Principatibus et Potestatibus, ita et ex Dominationibus ceciderunt, factique sunt demones. Unde bis opposuit cap. 1, vers. 21, angelorum qui perstiterunt ordines, scilicet Principatum, Potestatem, Dominationem.

Nota quarto, hosce demones non absolute vocari mundi rectores et dominos, quasi ipsi celo et terre dominarent, sed cum restrictione, ait S. Augustinus, scilicet « tenebrarum harum, » id est tenebricosi hujus mundi, puta caliginosi hujus aeris; sic cap. II, vers. 2, diabolum vocavit « principem potestatis aeris hujus. » Mundi rec-

Et omnia hierarchice ceciderunt angeli.

Finis Ecclesie militantis in hoc mundo.

Demones cum restrictione vocari mundi rectores.

tores ergo intelligit demones qui in tenebroso hoc aere dominantur. Unde S. Hieronymus: « Communis, inquit, omnium Doctorum est opinio, quod aer iste plenus sit contrariis fortitudinibus, » puta demonibus, qui scilicet in aere hoc sepe procellas, turbines, fulmina, tonitrua atque meteora miscet et effundit, ut frugibus, bestiis et hominibus noceant; qui que in terra hac nestus, sterilitates, morbos, pestes, inundationes, bella aliasque clades concitant; qui denique homines assidue ad gulam, libidinem, iram, fastum omniaque vitia sollicitant et impellunt.

Unde in sensu mystico sic haec Apostoli verba exponit S. Augustinus in Psal. lrv, ad vers. 1: « Ne forte, ait, cum dixisset mundi, intelligeres demones esse rectores caeli et terra: mundi dixit, tenebrarum harum; mundi dixit, amatorum mundi; mundi dixit, impiorum et iniquorum; mundi dixit, de quo in Evangelio dicit: Et mundus cum non cognovit. » Homines enim mundani et peccatores in peccati tenebris degunt, et in rebus practicis ac divinis caeci sunt et tenebricosi. Unde Graeca addunt vocem πῦρος, id est saeculi, siquae habent: Contra cosmocraiores, id est mundi dominos tenebrarum saeculi hujus, id est hujus vite, g. d. Contra mundi rectores et dominos, qui in hac vita et saeculo tenebricoso, hominibus saecularibus et peccatoribus tenebricosis dominantur.

Nota quinto, hosce demones vocari spiritualia nequitiae, id est spirituales nequias, id est nebulones nequissimos, in celestibus, id est, ut Hieronymus, in aeris hisce locis versantes. Itaque spiritualia nequitiae Hebraica paraphrasi vocat, quos Graeci uno verbo κακοδαίμονες appellant. Unde S. Ambrosius, lib. De Paradiso, cap. xii, sic haec Apostoli verba inverit, ut sensum explicet: Adversus nequitiam spiritualium, inquit, quae sunt in celestibus.

Secundo, aliter Chrysostomus, « in celestibus, » id est propter celestes res et bona nobis est lucta cum demonibus.

Tertia, S. Augustinus, De Agone Christiano, cap. III: « Potest, inquit, et aliter locus iste intelligi, ut videlicet nos in celestibus constitui, id est in spiritualibus Dei preceptis ambulantes, dimicemus adversus spiritalia nequitiae, quae nos inde conantur abstrahere. » Sed primus sensus planior est et simplicior.

Adverte: Pro nequitias graece est σωματια, quod Erasmus vertit, versutias; Vatablus, astutias: sed proprie significat malitias. Demones enim uti versutissimi et astutissimi, ita quoque pessimi et nequissimi sunt.

Denique nota sexto: Singula verba hujus sententiae Apostolicae, hostis nostri diaboli peculiarium conditionem, potentiam, vim et robur significant, ut singuli excitemur ad excubias (vita enim mortalium est vigilia) et ad arma, ut tanto hosti resistamus. Si enim natura hostis quaeritur, spi-

Aer pla- nus da- mozibus

Demones nebulones nequissimos in aere versantes.

Diaboli peculiaris conditio, potentia, vim et robur

ritus est; si species, est invisibilis; si indoles, nequissimus est et multosissimus; si potestas, est mundi dominus; si ars et frans, est princeps tenebrarum, per tenebras et insidias nos aggruditur; si locus, superior est, ex aere et caelo in nos irruit, cum hoc hoste nobis est ἀποκρίσις πάσης, irreconcilabile bellum. Unde merito Chrysostomus hic in morali homil. 22: « Si tales, inquit, instructae sunt acies, si incorporales principatus, mundi domini, si spirituales nequitiae adversum nos sunt, quomodo dic, queso, deliciarum? quomodo inermes vincere poterimus? Ita quisque sibi ipsi singulis diebus dicat, quando per fastum occupatur, quando per concupiscentiam, quando mollem vitam inconsulto ac frustra quaerit? Audiat Paulum dicentem: Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principatus, adversus potestates, » etc. Et infra: « Conculcaverimus diaboli potentiam, si peccata conculcaverimus: omnia dico temporalia, fastum, concupiscentiam, superbiam, omnes animi passionem. Ansam enim dant diabolo divitiae, pecunia et vanae gloriae studium. » Et paulo post: « Si quis inimicum habet, si quis ab eo injuria laesus est, si quis ira percitus est, omnem furorem illum, omnem sevitiam collectam in caput diaboli effundat et evacuet. Hic semper inimicus esto, semper acerbis, semper immitis. Si nos sevitius adversus eum, ipse non erit nobis saevus; si nos mansuisti in eum fuerimus, tunc ipse saevus erit. »

Præclare quoque S. Basilus in illa verba Deut. xv, juxta Septuaginta, Attende tibi ipsi: « Miles, ait, es? collabora Evangelio; milita bonam militiam contra spiritus nequitiæ; adversum vitiosas carnis affectiones induitor omnem armaturam Dei; ut probes te ei, siquis gratiosus duci tuo, qui huic te militie adlegit, provide ut nullis implicaris vitæ istius negotiis et perplexis curis. Athleta es? Attende tibi ipsi, ne quam ex legibus athletico agoni præscriptis inveniaris transgressus; nam nemo coronatur, nisi qui legitime certaverit. Imitare Paulum et cursu contententem, et in palestra collectantem, et in agone pugillari decurantem: ut strenuus pugil ipse habeto animam oculum nusquam evariantem, sed attentum et pervigilem. Premeuni ac tuere passis manibus partes quarum plaga lethalis sit. In adversarium immitam oculum intendito fixius. In stadiario cursu qui tibi præcurrunt, in eos te extendens, fere assuaris: sic currito, ut prævertas. In luctamine repugna invisibilibus adversariis. Per vitæ istius curriculum talis ut perseveres, hæc sancit sententia, nimirum animo ut sis non supino, aut concidenti, sed arrecto; non dormituriæ, sed pervigili ac sobrio, quique multa cum vigilantia searsus sit, et nori sibi præesse. »

13. PROPTEREA ACCIPITE ARMATURAM DEI (graecè tursus est ἡ ἀρµα, de qua dixi vers. 11, quamque describit 4 versibus seq.), UT POSSITIS RESIS-

TERE IN DIE MALO. — « Malo, » id est difficili, tristi, periculoso, cum scilicet hostis iam dictus nos undique adortur, animamque per illecebras formidines aliasque tentationes obruere et sibi subjurgare conatur. Sic Jacob Pharaoni roganti, Genes. xlvii, 8: « Quot sunt dies annorum vite tuae? » respondit: Dies peregrinationis meae centum triginta annorum sunt, parvi, » id est pauci, « et mali, » id est miseri et ærumnosi. E cœcitate Davidis legati ad Nabal, I Reg. xxv, 8: « In die bona, inquit, venimus. » Quasi dicit: Ad diem bonam, id est letam et jucundam, quæ tuas oves tuas, ideoque convivium de more celebras, venimus; ut tui gaudii, ovium et convivii participes non facias. Ita Anselmus.

Secundo, S. Hieronymus, « ut in die malo, » id est terribili, scilicet die iudicii, possitis intrepiditate ante tribunal Christi judicis, et accusanti vos diabolo resistere. Prior sensus genuinus est; sed hic posterior sequitur ex priori. Nam qui in hac vita in die tentationis et belli diabolo resistunt, eidem facillime resistunt in die iudicii.

Disce hic, quanta fortitudine et armatura, demonibus nos strenue et assidue impugnantibus sit resistendum. Abbas Antonius, dux monasterii Eliotarum, qui etiam illud ædificavit, narravit de abbate Theodosio, quod senex ipse hæc de se ipso narrabat: Priusquam ad vitam solitariam transissem, factus in extasi aspecti virum quemdam, cujus species claritatem solis vinceret. Ille tenens manum meam: « Veni, ait, quia pugnare et luctari te convenit; » et induxit me in theatrum plenum viris ex una parte caecido amico, ex alia vero nigro vestitis. Cum ergo iniecisset me in theatrum, aspicio virum mira magnitudinis, æthiopem, cujus caput turpissimum penetrabat nubes. Tunc ait ad me juvenis ille, qui mihi appaeruerat: « Cum hoc luctari te oportet. » Ego, qui aspectu viri illius probram terrore eram, tremore ac pavore cœpi, orabamque juvenem illum splendendum, qui me induxerat in theatrum, dicens: « Quis hominum mortali conditione et infirmitate circumdatus, cum hoc luctari posset? Non ipsum universum genus hominum, » id est unum confluat, huic resistere praevalere. » Ait autem ad me juvenis ille preclarus: « Prostratus cum illo te luctari opus est. Ingredere igitur cum omni alacritate et fiducia. Mox enim ut te illum adoramus fueris, ego adjuvor ero, tibique victorie coronam reponam. » Ut ergo ad certamen sum ingressus, luctarique invicem cepimus, continuo preclarus ille judex nostri certaminis adfuit, mihi que coram nam dedit. Atque plebs illa obscura, æthiopum que multitudine ingens ejulantes evanuerunt: pars vero reliqua candidatorum gratias illi et laudæ referabant, qui me joverat, ac præclara victoria donaverat. Ita Sophronius, Præf. spirit., cap. lxxvi.

Dum Abramius Eremita aliquando noctu oraret, tenens securim Salanas cepit cellam ejus evertere; cumque jam eam videretur perforasse,

palabra et morali- ter ex- plicatur.

Dies me- jus est dies mor- tis aut iudicii.

Contra demones pugnamus.

Angerum Dei jurat nos contra demones.

magna exclamavit voce dicens : Festinate celeriter, o amici mei, festinate, et introentes cito eum suffocate. Beatus autem vir Dei contra ad illum : « Omnes, inquit, gentes circumdederunt me, et in nomine Domini ultus sum in eos. » Ille vero protinus hac voce audita evanuit, cella interim sancti viri integra atque illesa permanente. Iterumque paucis interlabentibus diebus aliis, dum media nocte psalmodiæ vacaret conspiciens storsam, super quam psallens consistebat, vehementi flamma comburi, ignem intrepidus conculcans aiebat : « Super aspidem et basiliscum ambulabo, et conculcabo leonem et draconem, omnemque potentiam inimici in nomine Domini nostri Jesu Christi mihi auxiliantis superabo. » Diffugiens autem Satanas exclamavit ac dixit : Ego te devincam, improbe, artesque inveniam quibus te conteram, qui me jam despectui habes. Ita Sophronius supra.

Legimus in Vita S. Vincentii Ferrerii, cum juvenis perseverantiam domum a Deo peteret, apparuisse ei demonem specie venerabilis senis Eremite, ac sussisse ut juventuti parceret, et suo exemplo penitentiam et austeritatem ad senium usque differret. Sensit fraudem Vincentii ac senis se signans : « Abi, inquit, pestifer serpens. Unus es non ex Ægypti Patribus, sed ex inferni demonibus. » Idem commendans suam virginitatem B. Virginis, vocem audivit : Non omnes possumus esse virgines : non patiar ultra, ut tam honorato virginis nomine gaudeas. Turbatus fuit Vincentius, sed mox B. Virgo cum multa luce ei apparuit dicens, hanc non suam, sed diaboli fuisse vocem : « Qui tibi, inquit, crebras parabit insidias, ut peridilletur virginitas tua; sed spera semper in Domino, quoniam ipse erit clypeus tuus, quo omnia hostis jacula superabis. » Ex hac visione tantum fervoris Christi militi accessit, ut non terrestris homo, sed celestis angelus esse videretur.

Quantas S. P. N. Ignatius, tum alias, tum in studiis, demonis passus sit illusiones, ut eum inde ad res divinas, quas ei objiciebat, avocaret; et quomodo eas aperiendo præceptorum, ac invocatione B. Virginis superavit, narrat noster Ribadeneira, lib. I. Vita ejus, cap. XIII.

De Evagrio claro Christi diacono, qui vixit instar Apostolorum, non est æquum tacere. Huic enim tres aliquando apparuerunt demones in habitu Clericorum, de fide cum eo inquirentes. Et unus quidem dicebat eum esse Ariannum, alter vero Eunomianum, tertius autem Apollinarianum. Et eos paucis superavit spiritu sapientiæ. Ita Paladius, in *Histor. Lausiaca*, cap. LXXXVI.

Joannes
Climacius,
grad. 23.

Idipsum hoc exemplo confirmat Joannes Climacius : Monachus quidam studiosus cum a demone perturbaretur cogitatione blasphemie ad viginti annos, carnem suam jejunis et vigiliis macerare non destitit. Cum vero inde nullam utilitatem se cepisse sentiret profectus, conscrip-

tam in charta perturbationem ac tentationem suam sancto cuidam ac probatissimo seni obtulit in faciem prostratus, nec illum intueri valens. Ut autem legit Senior subristi, fratremque erigens, dixit : « Pone, fili, manum tuam super oculum meum. » Quod cum fecisset, ait Senior : « Super collum meum sit, frater, hoc peccatum, quolquot annis te oppugnavit, vel oppugnaturum sit. Tu autem id observa, ut hoc jam flocci pendas, et nihili aestimes. » Quibus verbis ita roboratus est frater, ut non ante cella senis excederet, quam ejusmodi morbus evanesceret. Hoc autem is qui expertus est, mihi postea enarravit, Deo gratias referens.

ET IN OMNIBUS PERFECTI STARE. — Græce $\chi\alpha\iota \epsilon \pi\alpha\tau\alpha \kappa\alpha\tau\epsilon\gamma\gamma\alpha\zeta\alpha\mu\epsilon\upsilon\alpha \sigma\tau\alpha\iota$, ut postquam omnia profeceritis, stare possitis, parali scilicet ad pugnam cum hoste diabolo. Unde S. Cyprrianus, lib. V, *epist.* 6, sic legit, ut, cum omnia profeceritis, stetis succincti lumbos vestros. Sic etiam verit Hieronymus, Chrysostomus, Ambrosius. Unde Erasmus putat in nostro Latino Interprete legendum esse sic, et omnibus perfectis stare, q. d. Apostolus : Sicut miles nihil non facit quo possit resistere, ac suam tueri vitam, ita nobis omnia sunt facienda cum demonibus assidue luctaturi. Miles enim arma expedit et induit, altitque aggerem, vallo castra cingit, omniaque ad prælium opportuna disponit : quibus omnibus graviter perfectis, superest ut stet semper accinctus ad prælium; nam multis victoria affert securitatem et otium; securitas mutatis vicibus ex victoribus facit victos. Ita pariter Christianus quisque quasi miles Christi se armare, cingere, munire, omniaque ad conflictum cum diabolo necessaria providere et præparare debet, omnibusque provisus et præparatus vigil in acie consistere, paratus ad pugnam. Passim tamen Romana et alia Latina Biblia legunt, « et in omnibus perfecti stare. » Sed eodem redit sensus. Exigit enim Apostolus panopliam, ut undique armemur, « et in omnibus perfecti, » id est perfecte armati, et ab omni parte virtutibus quasi armis muniti, stemus et excubemus, ut diabolo resistamus. Unde Syrus verit, *cumque instructi fueritis in omnibus, stetit.*

14. STATE SUCCINCTI (σπλιζομενοι, id est circumcincti) LUMBOS VESTROS IN VERITATE. — « in veritate, » id est veritate. Est hebraismus. Hebræi enim *bet*, id est in, tribunt instrumento; sic dicunt : Percussit hostes in ore gladii, id est ore, puto acie gladii. Hæc est prima panopliæ, sive armature militis Christiani pars, scilicet balteus, sive cingulum militare, quod est *veritas*. Videtur alludere Apostolus, ait Chrysostomus, ad hebræos, quibus egressuris Ægypto in Chanaan, ut essent expediti ad iter et pugnam cum hostibus, ita præcipit Dominus *Exodi* XII, 11 : « Renes vestros accingetis, et calcamenta habebitis in pedibus, » etc. Quæ pulchre Chrysostomus hic in *mor. hom.* 3, in sensu allegorice accommodat Christianis.

Non est
intra
ocritas
victoria
Christi
mili-
tia.

Alludit
Apostolus
ad
hebræos
cum
circum-
cinctum
et
calceato-
rum.

hinc in cælum armata manu tendentibus, q. d. Apostolus : Milites lumbos balteo muniunt coriaceo, aureo, argenteo; vos, o Christiani, lumbos vestros munite veritate quasi balteo.

Quinta-
gles sym-
bolum
est cin-
gulum.
Primo
cingu-
lum et
balteus
ist sym-
bolum
fidelita-
tis.

Queritur hic primo, quid significet cingulum vel balteus?

Respondeo, primo, symbolum est fidelitatis; hinc conjuges cingulo cinguntur, ut significant amorem et fidem, qua alteri conjugi sunt obstructi et devincti. Hinc apud Jeremiam Deus populum Israel vocat *lumbare* (id est cingulum lumbos cingens) suum, quia scilicet populus hic instar cinguli lumbis et renibus Dei, id est, intimo Deo adstrictus et devinctus erat. « Sicut enim, inquit Dominus *Jeremæ* XIII, 41, adhaeret lumbare ad lumbos viri, sic agglutinavi, » id est, conjungo copulavi, « mihi omnem domum Israel, ut esset mihi in populum, et in laudem, et in gloriam. » Hujus rei symbolo sacerdos tunicam suam cingulo constringebat, *Exodi* XXVIII, 39, ut significaret sacerdotem Deo, et per sacerdotem populum Deo astringi.

Adit D. Thomas, lumbos symbolum esse amoris, quia in lumbis origo est seminis et concupiscentiæ. Significat ergo lumbare, populum ad Dei lumbos, id est amorem et conjugium, assumptum, sicut ait *Osee*, XI, 4 : « in funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis. » Sic sponsi suis sponsis donare solent cingulum, vel fasciam pectoralem byssinam, ut per illam sponsæ semper admonentur fidei conjugalis, atque puritatis cordis, ut scilicet mamillas, quas sunt cordis diverticula, id est affectus suos, continentia coercerent, seque mundas toro sponsi conserverent, ut non nisi sponsum ament, illique purum cor et affectum suum tradant. Ita Deus populo Israel, quem quasi in sponsam sibi acceverat, cum jam ab eo ad idola deservisset, improprietat inter alia, *Ezechiel*, XVI, 40 : « Cinxi te bysso » (scilicet candidissima : hoc enim significat hebræum שֵׁשׁ סָסֹוֹן, id est liliium, quia candidum), q. d. Lege et religione mea quasi cingulo te, o Israel, olim mihi in Sina astrinxisti, ut per ea admonereris castitatis conjugalis, puritatis et fidei intemeratæ erga me maritum tuum, dicesque : « dilectus meus mihi, et ego illi; » et : « Fasciulus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur; » tu vero hoc sprevisi, et me spreto idolis quasi adultera adhaeristi.

Secundo,
cingu-
lum est
spæde-

Pari modo milites cingulum militare accipiunt, ut eo admonentur sacramenti militaris et fidelitatis, quom suo duci jurant. Unde balteus militiæ hujus et fidelitatis erat symbolum, et milites cum exactorabantur, balteum deponebant; vel etiam eo privabantur, si infideliter vel ignave in bello se gessissent.

Secundo, cingulum vel balteus roborat molli-
tatem renum et lumborum. Hinc symbolum est
fortitudinis et constantiæ : causa de causa zona

est vestis militis et gladiati, et gladius a balteo dependere solet. Lumbi enim, inquit Chrysostomus, superiorum et inferiorum corporis partium sunt fundamentum et junctura. Hinc est quod laborantes et lassique plerumque manus illic quasi in fundamentum quoddam immittunt, ut hoc pacto se confortent. Milites ergo balteo laminis conserto lumbos quasi mediam, mollissimam et fundamentalem corporis partem tumentur, continent, muniunt et roborant.

Tertio, cingulum, ut recte notat Pierius, hieroglyphico 40, symbolum fuit integritatis et virginitatis tam apud hebræos, quam apud Græcos et Latinos.

De hebræis patet *Isaia* II, 24, ubi virgines hebræas captivitate puniendas describens : « Et erit, inquit, pro zona funiculus, et pro fascia pectorali ellicium. » Ecce pro delictis virginum zonanam et fasciam posuit isaías, et merito, quia sicut ubera subacta signa sunt meretricis, *Ezech.* XXXI, 3 : « In Ægypto, inquit, in adolescentia sua fornicatae sunt, ibi subacta sunt ubera pubertatis earum : » sic papiste studioso revincta signum sunt illibati floris virginæ, in quo puellarum honos consistit.

De Græcis testis est Pausanias, Træzeniorum virgines zonan Palladi ante nuptias dedicasse. Sic Athenis templum Dianæ Solviziæ structum legimus apud Apollonium in *Argonaut.*, in quo novæ nuptiæ suspendebant zonas, quas solverant per conjugium.

De Chaldæis testis est Herodotus, lib. I, eoque respexit *Baruch*, cap. VI, 42, cum ait : « Mulleres circumdate funibus in visis sedent, » id est feminæ ad sedes Veneris funiculis quasi zonis præcincte, quibus virginitatem profitentur, hospitibus ad Veneris fanum adventantibus pudorem prostituunt, deaque Veneris sic expiata domum revertuntur. Hoc enim execrabile et satanicum invento Babylonicæ virgines colebant Venerem, et suam virginitatem dicebant Veneri : nimirum, ut narrat Herodotus, antequam matrimonium inirent, cumque quærerent maritum, ante templum Veneris residebant, donec advena quispiam eis abuti vellet; is dabat abussæ pretium cum hæc imprecatione : Tanti ego tibi deam Milyttam, id est Venerem, imploro; illudque pretium abussæ templo Veneris offerebant, sibi persuadentes hæc ratione sibi deam conciliaturas, et ab ea sponsum egregium et felix matrimonium impetraturas. Ut vero advenas amasios allicerent, hoc philtro utebantur. Creabant ossa, id est nucleos duros et quasi osseos, olivarum, cum hæc imprecatione, ut pari modo hospites earum amore torerentur, ossaque hæc ita adusta, et in cineres redacta spargebant in ventum, jaciendo ea trans caput, ut dixi loco citato *Baruch*, idemque docet ex Theocrito, in *Hilabo* et aliis docent Antonius Guevara, præfat. in *Vagabuo*, et antecessor meus Martinus Delrio, lib. III *Disquisit. magicæ*, part. I *Quæst.* III, sect. 2.

Jam fer-
titudine
et con-
stantia

Tertio,
cingu-
lum est
symbolum
integro-
ritatis
et virgi-
nitatis.
Virgines
et sacer-
dotes
olim
apud ven-
tias gra-
vitas cin-
gulo utu-
bantur.

De Latinis testis est Ovidius cum canit :
Castaque fallaci zona reclinata manu.

Hinc olim in veteri Testamento (uti et apud Gentiles) et etiamnum sacerdotes in sacris cingulo untur, ut moneatur, ait Cyrillus, fluxe libidinis luxuriam et animi cupiditates, castitatis et temperantiae cingulo coercere.

Quarto, zona ornamentum erat et symbolum glorie, maxime si zona bullis aureis gemmeisque et distincta esset, quae proprie dicitur balteus, quasi bullatus, ait Pierius. Hinc suis balteis superbiebant gloriosi milites. Unde Jerem. xiii, 9, Dominus ait ad Jeremiam : « Sic putrescere faciam superbiam Juda, » sicut scilicet putruit lumbore, id est balteus hic tuus, uti jam dixerat vers. 7.

Quarto, zona vestis et symbolum est hominis expediti et parati ad iter, bellum, et ad quodvis opus ac ministerium. Praecincti enim solent esse expeditiores, firmiores et constantiores in opere. Hinc quinque symbola convenienti nostro huic iter, balteo militis Christiani, uti jam ostendam.

Unde

Quaeritur secundo, quae sit haec veritas, quae instat cinguli Christianum militem cingit?
Primo, aliqui intelligunt veritatem doctrinae et fidei, quam haeresibus opponimus; haec enim est proprie dicitur veritas. Ita Chrysostomus, Theophylactus, Anselmus. Verum obstat quod fidem non balteo, sed scuto comparet Apostolus, vers. 16.

Unde melius **secundo**, fidem accipiunt veritatem quae est in moribus, qua nimirum res omnes amandas et amplectendas per veritatem, id est, per virtutem et virtutis verum rectumque dictamen metimur. Quid enim aliud est humilitas? quid caritas? quid patientia? quid aliud sunt ceterae virtutes, quam lumina veritatis? uti quidam Sanctorum vere et sapienter dixit; veritatis, inquam, quae res parvae ut parvae, terrena ut terrena, viles ut viles, magne ut magne, honestae ut honestae, caelestes ut caelestes aestimantur et admittuntur. « Qui cinctus est hac veritate, ait Chrysostomus, nunquam fatigabitur, vel si fatigetur, in veritatem hanc reclinabitur et conquiescet. Quid enim ipsum, dic queso, fatigabit? paupertas? nequaquam; requiescet enim in veris divitiis, et per paupertatem istam cognoscat quae sit vera paupertas. Sed servitus ipsum fatigabit? nequaquam; novit enim quae vera servitus sit; idemque iudicium de aegritudine, fame aliisque quae alios affligere solent. » Hic sensus probabilis est et appositus.

Tertio, Adamus veritatem interpretatur sinceritatem, quasi eam opponat Apostolus hypocrisis Simonis Magi et assecularum.

Quarto, veritas est verum respondeo et dico, veritatem hic significare fidelitatem et integritatem. Alludit enim Apostolus ad *Isaia* xi, 3, ubi de Christo dicitur :

« Et erit fides (hebraice אמונה *emuna*, id est fidelitas) cincturum renum ejus, » *q. d.* Veracitas sive fidelitas perpetuo Christo adhererebit, more cinguli Christum cingens, ornans et roborans. Sic enim Paulus Christiano instar Christi vult esse succinctos veritate, id est fidelitate quasi cingulo. Nam Hebraeis sorores sunt haec voces אמת *emet*, id est veritas, et אמונה *emuna*, id est fides sive fidelitas, ab eadem radice et matrice אמון *aman*, id est firmus, stabilis, constans fuit, genitae; constantia enim mater est veritatis et fidelitatis, hinc veritas sumitur hic et alibi pro fide sive fidelitate. Sicut ergo balteus militaris, ut dixi, symbolum est sacramenti militaris et fidelitatis, qua miles astrictus est suo ducei; ita balteus Christianorum est fidelitas, quam sacramento baptismi promiserunt, quaque se astrinxerunt Deo, quamque in christianismo professi sunt et profitentur; in baptismo enim professi sunt se renuntiare Satanae et pompis eius, Christianique fidem et legem sectaturos, ac communi Christi militiae ascripti bellum perenne indixerunt Satanae.

Rursum, sicut cingulum, ut dixi, symbolum est fidelitatis et amoris conjugalis, quo quasi cingulo conjux conjugi astringitur et alligatur: ita cingulum hoc Christianorum est fidelitas et amor non tantum militaris, quo Christo quasi capiteano suo sunt obstructi; sed et conjugalis, quo Christo quasi sponso devincuntur. Itaque cingulum hoc Christianorum est fidelitas in Christi fide, religione, cultu, obedientia, ut illi quasi capiteano; imo sponso nostro fideles simus usque ad mortem, et usque ad sanguinem pro eo contra diabolum et quosvis hostes depugnemus, uti fecerunt Martyres, qui maluerunt perdere vitam, quam fidem et obedientiam Christi. Tales debent esse omnes Christiani, nimirum ita fideliter servare et obedire Christo, ut malent subire mortem et quasvis penas, quam Christum offendere, ejusque legem transgredi, *q. d.* Paulus videt, o Ephesii, ne fidem Deo in baptismo datam violetis; fidem dico, quam quasi milites militiae et vexillo Christi ascripti debetis ducei vestro, sponso meo, conjugis eidem Christo debetis quasi sponso. Mementote vobis bellum cum demone esse, non tantum pro capiteano, sed et sponso vestro; sicut ergo milites pro conjugibus sibi charissimis fortissime pugnanti, in enses et mortem ruunt: ita et vos pro Christo sponso vestro fortissime ad mortem usque pugnate; qui enim capiteanus vester est Christus, idem et sponus et maritus est vester.

Porro S. Gregorius Nazianzenus, *orat.* 42 : « Quaro, inquit, quid lumbis cum veritate communes sit, et quae Pauli mens fuerit cum diceret: Stale igitur succincti lumbos vestros in veritate? Num forte quod speculatio concupiscentiam coercet, nec alorsum ferri sinat? Nec enim fieri potest, ut qui cupisum rei amore flagrat, pa-

tic et in
tegrita-
tia.

Veritas
de fide-
lis apud
Hebraeos
sunt
sorores.

Cingulum
amoris
milita-
ris, et
conjuga-
lis, anti-
ma erga
Christum.

Quid erit
aegritudo
Christi-
ano hic
amor?
Primo
contemp-
tum
moria.

rem ad alias voluptates vinu habeat. » Hoc est, ut explicat Nicetas, « Christi contemplatio lumbum nostrum et concupiscentiam constringit, eamque totam ad rerum divinarum amorem transfusam et derivatam diffundi ac dispergi non sinit. » Christus enim est veritas, *Joan.* xiv, 6. Oratio igitur et contemplatio Christi rerumque caelestium, minuit et infringit concupiscentiam, quae in lumbis sedem habet: unde et ad ejus mortificationem hominem extimulat.

Secundo, uti cingulum militare symbolum est fortitudinis et constantiae: ita hoc cingulum Christianorum, scilicet veritas, significat constantiam et fortitudinem (unde et radix Hebraea אמון *aman*, a qua descendit et nascitur *emet*, id est veritas, significat esse firmum et constantem, ut dixi), monetque nos, ut simus fortes et constantes in jam dicta fidelitate, militia et obsequio Christi.

Rursum **tertio**, sicut cingulum symbolum est integritatis et virginitalis: ita per veritatem, integritatem hanc et puritatem intelligit Apostolus. Sic enim verum aurum dicitur quod integrum est et purum, nullaque cupri, aut alterius metalli impuritate falsatum et vitiatum: praesertim quia fidelitas sine integritate esse non potest, eamque includit. Fideles enim esse non possunt in Dei obsequio, nisi in eo simus et integri. Haec vero integritas et puritas maxime spectatur in temperantia et castitate. Sicut enim duo maximi hostes sunt amor carnis et amor Dei: ita qui fideles sunt in Dei amore, necessario amore carnis et libidinis stringere, coercere et suppressere debent, *q. d.* Apostolus: Balteus, o Ephesii, vos ornans, stringens et roborans, sit veritas, id est integritas morum in comprimensa concupiscentia, maxime libidinis, quae in lumbis primam sedem et originem habet. Ita Chrysostomus, Hieronymus, Theophylactus, Anselmus, ut alludat Apostolus ad *Luc.* xii, 35 : « Sint lumbi vestri praecincti. » Lumbos praecingimus, inquit S. Gregorius, cum carnis luxuriam quae in lumbis est, per continentiam coarctamus. » Hinc sacerdos se vestiens cingulo : « Praecinge, inquit, Domine, lumbos meos cingulo castitatis, ut maneant in me virtus continentiae et castitatis. » « Quia igitur, inquit Hieronymus, lumbi in generatione semper accipiuntur et semine, secundum illud : De fructu lumbi tui ponam super thronum tuum; et alibi : Adhuc in lumbis erat Levi patris sui Abraham, quando obviavit ei Melchisedech: videtur nobis accinxisse lumbos suos, qui nequaquam uxori debitum reddit, nec servitii negotiis non ministrans. Hoc idem reor et illud significare, quod Joannes zonam pelliceam habebat circa lumbos suos, et non erat de immundis, qui propter fluxum seminis extra castra projecti, cum arca Domini habitare non possunt. Nec ex his, de quibus in *Numeris* scribitur: Sint vestimenta ejus

dissuta. Qui autem Christo accinctus est veritate, haec vestimenta in altum colligit, et sursum trahit, et nudorum laterum foditatem balteo spirituali velat, stringit et includit, et paratus ad praellum est: et opera habet lucentia, quae lucernae dicuntur ardentes. »

Ad haec **quarto**, hoc fidelitatis, constantiae, integritatis et castitatis cingulum, de quo huc usque, mire ornat Christianos, ut miro decore hisce suis virtutibus quasi ansulis connexum et variegatum Christianum cingat et decoret: nimirum cum in eo elucet constans fidelitas, et fidelis integritas, et integra castitas, et casta constantia, sique una virtus aliam quasi ansa ansam excipit, hominemque cingit et coronat.

Denique **quinto**, haec fidelitas facit Christianum expeditum ad bellum cum demone incedendum, ad quodvis opus Christianum suscipiendum, ad iter in caelum ingrediendum. Unde S. Hilario zona est effeax in omne bonum apparatus, ut ad omne ministerium Christi prompte voluntatis cingulo simus accincti. Sed haec promptitudo rursum et melius per calcemantem significatur, de quibus sequitur.

ET INDUTI LORICAM JUSTITIAE. — Id est, pro lorica vestra sit justitia. Pro lorica graece est *θώραξ*. Nota: Thoracis duae sunt partes, una superior, quae a pectore ad umbilicum; altera inferior, quae ab umbilico ad genua protenditur diciturque a Graecis *θώραξ*. Utriusque hujus partis juncturam et commissuram faciunt lumbi, quos tegit et munit balteus, vel cingulum, ut dixi. Lorica ergo hic Germanica intelligitur, nimirum quae a collo ad genua porrigitur, tegitque tam femora, quam pectus, adeoque totum hominis corpus, quatenus crassum et solidum est. Unde loricae hanc vocat justitiam non specialem, quae cuique jus suum reddit; sed generalem, quae est complexio omnium virtutum. Haec enim totum hominem obarmat, et ab omni parte communit. Unde Chrysostomus: Lorica, inquit, justitiae est catholica et virtute praedita vita, *q. d.* Lorica vestra, o Christiani, sint opera justa et sancta, quibus assidue cor et pectus undequaque obarmetis, ut non tantum bello defensivo diabolo restatis; sed et offensive acres illi plagas et dolores infligatis. Opera enim bona flagellant et cruciant demonem: nimirum uritur nostra humilitate ejus superbia, nostra patientia et injuriarum condonazione ringitur ejus ira et impatientia, nostra dilectione et obsequiis pungitur et configitur ejus invidia.

13. ET CALCEATI PEDES IN PREPARATIONE EVANGELII PACIS. — « In preparatione, » hoc est preparatione; sicut « in veritate, » idem est quod veritate. Hebraei enim, ut dixi, exprimunt *bet*, id est *in*, cum ablativo instrumenti, quod apud Latinos esset lococismus, *q. d.* Calcei nostri sint preparatio Evangelii pacis.

Quaeritur hic **primo**, cuius rei symbolum sint calcei, et quid significent in Scriptura?

Quinta
vestis
est
symbolum
hominis
expediti
ad
iter,
bellum,
et
ad
quodvis
opus
ac
ministerium.

Quarta
zona
ornamentum
erat
et
symbolum
gloriae,
maxime
si
zona
bullis
aureis
gemmeisque
et
distincta
esset,
quae
proprie
dicitur
balteus,
quasi
bullatus,
ait
Pierius.

Quarta
zona
vestis
est
symbolum
hominis
expediti
ad
iter,
bellum,
et
ad
quodvis
opus
ac
ministerium.

Quarta
zona
ornamentum
erat
et
symbolum
gloriae,
maxime
si
zona
bullis
aureis
gemmeisque
et
distincta
esset,
quae
proprie
dicitur
balteus,
quasi
bullatus,
ait
Pierius.

Quarta
zona
vestis
est
symbolum
hominis
expediti
ad
iter,
bellum,
et
ad
quodvis
opus
ac
ministerium.

Quarta
zona
ornamentum
erat
et
symbolum
gloriae,
maxime
si
zona
bullis
aureis
gemmeisque
et
distincta
esset,
quae
proprie
dicitur
balteus,
quasi
bullatus,
ait
Pierius.

Quinta
zona
vestis
est
symbolum
hominis
expediti
ad
iter,
bellum,
et
ad
quodvis
opus
ac
ministerium.

Lorica
justitiae
est
complexio
omnium
virtutum.

Ver. 13.